

Sygn. akt III CZ 2/13

POSTANOWIENIE

Dnia 17 stycznia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Bogumiła Ustjanicz

w sprawie z wniosku J. D.

przy uczestnictwie H. D.

o podział majątku wspólnego,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 stycznia 2013 r.,

zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Okręgowego

z dnia 29 czerwca 2012 r.,

oddala zażalenie.

Uzasadnienie

Postanowieniem częściowym z dnia 2 grudnia 2011 r. Sąd Rejonowy, postanowił – w drodze częściowego podziału majątku wspólnego J. D. i H. D., obejmującego nieruchomością gruntową położoną w M., dla której prowadzona jest księga wieczysta o nr [...], stanowiącą działkę nr 1854/9 o powierzchni 0,0274 ha zabudowaną budynkiem, w którym zgodnie z opinią biegłego zaprojektowano wyodrębnienie lokali użytkowych i mieszkalnych opisanych bliżej w sentencji – przyznać na wyłączną własność J. D. lokale: użytkowy nr 1 w piwnicy, użytkowy nr 2 na parterze, mieszkalny M1 na I piętrze, mieszkalny M2 na I piętrze natomiast H. D. na wyłączną własność lokale mieszkalne: M3 na II piętrze, M4 na II piętrze, M5 na poddaszu oraz M6 na poddaszu, a pozostałe elementy w postaci klatki schodowej o powierzchni 67,27 m², ścian zewnętrznych oraz działki gruntu postanowił pozostawić we współwłasności określając udział J. D. w tych elementach na 6543/10000 części, a udział H. D. na 3457/10000 części (punkt I sentencji). Wartość majątku objętego postanowieniem częściowym Sąd ustalił na kwotę 1. 932.691 zł, w tym wartość majątku przyznanego J. D. na kwotę 937.124 zł, a majątku przyznanego H. D. na kwotę 995.567 zł (punkt II sentencji).

Postanowienie częściowe zaskarżyli apelacjami zarówno wnioskodawca jak i uczestniczka kwestionując sposób podziału nieruchomości. Wnioskodawca zmierzał do uzyskania własności innych lokali, uczestniczka natomiast domagała się przyznania jej zabudowanej nieruchomości w całości. Z uzasadnienia apelacji uczestniczki wynikało ponadto, że kwestionowała celowość wydania postanowienia częściowego.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 29 czerwca 2012 r. uchylił zaskarżone postanowienie i sprawę przekazał Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania. Sąd odwoławczy wskazał na wadliwość uzasadnienia rozstrzygnięcia ograniczającego się do przedstawienia stanowisk wnioskodawcy i uczestniczki i streszczenia przeprowadzonego postępowania dowodowego jedynie w zakresie dowodów z opinii inwentaryzacyjnej budynku i projektu wyodrębnienia lokali. Wskazał też, że Sąd Rejonowy nie wyjaśnił dlaczego w stanie faktycznym sprawy uznał za celowe wydanie postanowienia częściowego w sytuacji gdy strony

postępowaniem objęły również inny majątek dorobkowy i dlatego przyjął taki właśnie sposób podziału dzielonej nieruchomości. Ponadto zwrócono uwagę, że w sentencji zaskarżonego postanowienia Sąd pierwszej instancji nie określił udziałów współwłaścicieli związanych z poszczególnymi lokalami w częściach wspólnych nieruchomości oraz nie dokonał rozliczenia finansowego dzielnej części majątku co wyraziło się brakiem zasądzenia dopłaty. Reasumując, Sąd Okręgowy stwierdził, że brak właściwie ustalonej podstawy faktycznej i oceny prawnej doprowadziły do tego, że zaskarżone postanowienie nie poddawało się kontroli instancyjnej, a dalsze, wymienione uchybienia, uzasadniały wniosek o nierozpoznaniu istoty sprawy. Sąd nadto wskazał, że w okolicznościach sprawy, to jest po przeprowadzeniu w zasadzie całego postępowania dowodowego dla ustalenia składu majątku wspólnego i poczynionych nakładów, zwłaszcza z majątku wspólnego na majątek odrębny wnioskodawcy, które to nakłady były niesporne między stronami (sporny był natomiast ich zakres i wartość), niecelowe było wydanie postanowienia częściowego w zakresie jednego składnika majątku – nieruchomości w M.

W zażaleniu na postanowienie Sądu Okręgowego złożonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 382, art. 386 § 4 i art. 233 § 1 w związku z art. 391 §1 k.p.c. i domagał się uchylenia tego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W celu przeciwdziałania bezzasadnemu uchylaniu przez sądy odwoławcze zaskarżonych apelacją wyroków i przekazywaniu spraw do ponownego rozpoznania sądom pierwszej instancji mimo braku przewidzianych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. przesłanek, ustawodawca dopuścił zażalenie do Sądu Najwyższego na kasatoryjne orzeczenia sądu drugiej instancji. Zażalenie to służy kontroli prawidłowości sposobu rozstrzygnięcia, przez wybór orzeczenia kasatoryjnego, które to orzeczenie może jednakowoż zostać wydane wyłącznie w razie wystąpienia przesłanek wskazanych w powołanych przepisach. Zgodnie z ich treścią orzeczenie kasatoryjne może zostać wydane tylko w razie nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.) oraz w razie nierozpoznania istoty sprawy przez

sąd pierwszej instancji lub konieczności przeprowadzenia w sprawie postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.).

Artykuł 394¹ § 1¹ k.p.c. na podstawie odesłania zawartego w art. 13 § 2 k.p.c. ma odpowiednio zastosowanie także do postanowień orzekających co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym. Oznacza to zatem, że i w postępowaniu nieprocesowym Sąd Najwyższy rozstrzygając o zażaleniu złożonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. kontroluje jedynie czy sąd odwoławczy prawidłowo zakwalifikował określoną sytuację procesową jak odpowiadającą przyjętej podstawie orzeczenia kasatoryjnego.

Jak przytoczono powyżej, Sąd Okręgowy uchylił postanowienie Sądu pierwszej instancji z powodu wadliwie sporządzonego uzasadnienia, nierozpoznania istoty sprawy wyrażającej się w zaniechaniu orzeczenia o dopłacie i nieustaleniu udziałów w częściach wspólnych związanych z poszczególnymi lokalami oraz w braku podstaw do orzekania postanowieniem częściowym o częściowym podziale majątku dorobkowego.

Dwie pierwsze okoliczności wskazane jako przyczyny uchylenia postanowienia nie wyczerpują przesłanek z art. 368 § 4 k.p.c., czyli nie usprawiedliwiają przyjęcia, że nastąpiło nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy lub że powstała konieczność przeprowadzenia w sprawie postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.). Postępowanie apelacyjne obejmuje merytoryczne rozpoznanie sprawy. Sąd odwoławczy, kontynuując postępowanie przed sądem pierwszej instancji, rozpoznaje sprawę na nowo w sposób w zasadzie nieograniczony (art. 378 § 1 i art. 382 k.p.c.). Stąd też Sąd Okręgowy władny byłby dokonać rozliczenia finansowego wnioskodawcy i uczestniczki w zakresie dzielonej części majątku wspólnego, a także dokonać ustalenia w sposób właściwy udziałów nieruchomości wspólnej. W razie bowiem zasadności apelacji, uwzględniając tę apelację, sąd drugiej instancji z reguły zmienia - zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c. - zaskarżony wyrok i orzeka co do istoty sprawy (zob. co do wskazanych założeń postępowania apelacyjnego: uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55, oraz uchwała składu siedmiu

sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124).

Odmienne natomiast ocenić należy stanowisko Sądu Okręgowego co do braku podstaw dla wydania postanowienia częściowego.

W judykaturze i w piśmiennictwie trafnie zauważono, że orzeczenia wydawane w sprawach o podział masy majątkowej, a do takich zaliczyć należy sprawy o podział majątku dorobkowego, muszą dotyczyć całości przedmiotu działu, zatem z reguły nie może następować ich częściowe uprawomocnianie się; stanowią one powiazaną, integralną całość, a ich poszczególne rozstrzygnięcia są wzajemnie zależne i uwarunkowane. Zasadą jest zatem, że o podziale majątku wspólnego i o wszystkich kwestiach ubocznych podlegających rozstrzygnięciu w tym postępowaniu (art. 567 § 1 k.p.c.) sąd orzeka w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie. Dopuszczalne jest jednak, przy odpowiednim stosowaniu art. 317 § 1 k.p.c. (art. 13 § 2 k.p.c.), wydanie postanowienia częściowego obejmującego tylko niektóre składniki tego majątku; postanowienie częściowe musi zawierać rozstrzygnięcie zarówno o przyznaniu tych składników, jak i definitywne rozliczenie z tego tytułu (por. m.in. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1984 r., III CZP 72/83, OSNC 1984, nr 7, poz. 115; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., III CZP 34/10, OSNC 2010, nr 12, poz. 160; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2000 r., V CKN 1220/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2006 r., II CSK 272/06, niepubl.). Za wydaniem postanowienia częściowego w sprawie o podział majątku wspólnego powinny przemawiać względy celowości, wymagające istnienia wyjątkowych okoliczności. Istnienia takich wyjątkowych okoliczności Sąd odwoławczy nie dopatrył się, przeciwnie, wskazał na ich brak; stąd też polecił rozstrzygnięcie o wszystkich składnikach majątku wspólnego byłych małżonków co wiąże się z koniecznością dokonania również wszystkich rozliczeń. Takie stanowisko Sądu drugiej instancji jest merytorycznym stanowiskiem w sprawie. Jego prawidłowość, czy też trafność, nie podlega oczywiście ocenie Sądu Najwyższego, ale z tego punktu widzenia nie można nie przyjąć, iż tak ujęta przyczyna uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego odpowiada sytuacji z art.

386 § 4 k.p.c. to jest sytuacji określanej jako „nierozpoznanie istoty sprawy”, a więc nierozstrzygnięcie o żądaniu stron.

W świetle powyższego, nie znajdując podstaw do uznania za trafny zarzutu naruszenia art. 386 § 4 k.p.c., Sąd Najwyższy na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.